

Купить в Беларуси: <http://belveter.by>

Купить в России: <http://mlbv.ru>

В. А. Белазаровіч

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ

другая палова XVI —
канец XVIII ст.

ХРЭСТАМАТЫЯ

Дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай і рускай мовамі навучання

*Рэкамендавана Навукова-метадычнай установай
«Нацыянальны інстытут адукацыі»
Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь*

М а з ы р
«Белы Вецер»
2 0 1 5

Купить в Беларуси: <http://belveter.by>

Купить в России: <http://mlbv.ru>

УДК 947.6(075.3)

ББК 63.3(4Бел)

Б43

Р э ц е н з е н т ы :

аддзел гісторыі Беларусі Сярэдніх вякоў і пачатку Новага часу дзяржаўнай
навуковай установы «Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі»
(кандыдат гістарычных навук *А. Б. Доўнар*);

начальнік аддзела грамадска-гуманітарных і эстэтычных дысцыплін дзяржаўнай
установы адукацыі «Мінскі гарадскі інстытут развіцця адукацыі» *В. А. Сячкова*;

кандыдат гістарычных навук, прафесар кафедры гісторыі і культуры Беларусі
ўстановы адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова»
П. Ф. Дзмітрачкоў;

навуковы супрацоўнік лабараторыі сацыякультурнай адукацыі
Навукова-метадычнай установы «Нацыянальны інстытут адукацыі» Міністэрства
адукацыі Рэспублікі Беларусь *А. А. Палейка*

Белазаровіч, В. А.

Б43 Гісторыя Беларусі, другая палова XVI — канец XVIII ст.
8 клас. Хрэстаматыя : дапаможнік для вучняў устаноў агуль-
най сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі наву-
чання / В. А. Белазаровіч. — Мазыр : Белы Вецер, 2015. —
215, [1] с.

ISBN 978-985-574-059-0.

Змест хрэстаматыі адпавядае праграме па гісторыі Беларусі для 8 кла-
са і адлюстроўвае яе асноўныя раздзелы. Дакументы і матэрыялы ўзяты
з розных навуковых зборнікаў (у тым ліку электронных), адаптаваны да
адпаведнай узроставай катэгорыі вучняў. Пытанні да тэкстаў стымулююць
пошукавую, навукова-даследчую дзейнасць.

Адрасуецца вучням устаноў агульнай сярэдняй адукацыі.

УДК 947.6(075.3)

ББК 63.3(4Бел)

ISBN 978-985-574-059-0

© Белазаровіч В. А., 2015

© Афармленне. ТАА ВД «Белы Вецер», 2015

ДА ВУЧНЯЎ

Паважаныя сябры!

Хрэстаматыя, якую вы трымаеце ў руках, з'яўляецца дадаткам да вучэбнага дапаможніка «Гісторыя Беларусі, другая палова XVI — канец XVIII ст.» (аўтары В. А. Белазаровіч, І. П. Крэнь, Н. М. Ганушчанка) для 8 класа і адпавядае яго параграфам. Складаецца выданне з дакументальных матэрыялаў, якія прадстаўлены рубрыкай «Гістарычная эпоха ў дакументах», і матэрыялаў навукова-публіцыстычнага, мастацкага характару ў рубрыцы «Гістарычная эпоха ў літаратурных творах». Дадзены дапаможнік утрымлівае звесткі па гісторыі беларускіх зямель перыяду Рэчы Паспалітай: ад Лівонскай вайны і Люблінскай уніі да падзелаў гэтай краіны.

У адпаведнасці з вучэбнай праграмай выкладання гісторыі Беларусі змест кожнай часткі дапаможніка падзяляецца на тры раздзелы:

I. Беларусь у сярэдзіне XVI — першай палове XVII ст.

II. Беларусь у другой палове XVII — першай палове XVIII ст.

III. Беларусь у другой палове XVIII ст.

У хрэстаматыю ўключаны ўрыўкі з дакументаў, мясцовых летапісаў, літаратурных і навуковых твораў другой паловы XVI — канца XVIII ст. Многія пісьмовыя крыніцы напісаны на старабеларускай і польскай мовах, што не заўсёды даступна сучаснаму чытачу, таму яны пададзены ў перакладах на беларускую ці рускую мову. Шэраг дакументаў прадстаўлены на рускай мове XIX — пачатка XX ст. Некалькі ўрыўкаў з гістарычных крыніц падаюцца ў хрэстаматыі на старабеларускай мове, каб вы змаглі ўявіць «дух» эпохі — мову, на якой складаліся дзяржаўныя дакументы Вялікага Княства Літоўскага. Некаторыя тэксты скарачаны, у асобных зроблены перастаноўкі частак. Маюцца тлумачэнні незразумелых паняццяў і тэрмінаў.

Матэрыялы для хрэстаматыі ўзяты з ужо апублікаваных зборнікаў: «Белоруссия в эпоху феодализма», «Хрестоматия по истории Белоруссии. С древнейших времен до 1917 г.», «Хрестоматия по истории БССР. Ч. 1», «Хрестоматия по истории южных и западных славян. Т. 1», «Памятники философской мысли Белоруссии XVII — первой половины XVIII в.», «Анталогія даўняй беларускай літаратуры: XI — першая палова XVIII ст.» і іншых публікацый.

Выкарыстаны дакументы, якія размешчаны на сайце «Восточная литература. Средневековые исторические источники Востока и Запада» (www.vostlit.info). У хрэстаматыі пазначана, адкуль узяты дакумент або літаратурны твор.

З дапамогай настаўніка вы можаце выкарыстоўваць матэрыял кнігі на ўроках айчынай гісторыі, факультатыўных занятках, а таксама пры разборы тэксту, цытаванні, арганізацыі групавой работы. Пажадана, каб вы зразумелі ролю пісьмовых крыніц у фарміраванні цэласнага ўяўлення аб гістарычным перыядзе другой паловы XVI — канца XVIII ст. Хрэстаматыя павінна даць вам вобразнае ўяўленне аб жыцці насельніцтва беларускіх зямель, яго светаўспрыманні, побыце, пашырыць і паглыбіць вашы веды, атрыманья пры вывучэнні гісторыі Беларусі.

ЛІТАРАТУРА

1. *Анішчанка, Я. К.* Збор твораў: у 6 т. Т. 1. Камісары Касцюшкі : Дакументы паўстання 1794 г. у Літоўскай правінцыі / Я. К. Анішчанка. Мінск : Выд. Хурсік, 2004.

2. *Анішчанка, Я. К.* Збор твораў: у 6 т. Т. 2. Імем Айчыны : Дакументы паўстання 1794 г. у Літоўскай правінцыі / Я. К. Анішчанка. Мінск : Выд. Хурсік, 2004.

3. Анталогія даўняй беларускай літаратуры : XI — першая палова XVIII стагоддзя / НАН Беларусі, Ін-т літ. імя Я. Купалы; падрыхт. А. І. Богдан і [інш.]; навук. рэд. В. А. Чамярыцкі. Мінск : Бел. навука, 2005.

4. Антология педагогической мысли Белорусской ССР / сост.: Э. К. Дорошевич, М. С. Мятельский, П. С. Солнцев. М. : Педагогика, 1986.

5. *Асіноўскі, С. М.* Поле памяці : Постаці і падзеі беларускай мінуўшчыны / С. М. Асіноўскі. Мінск : Полымя, 1999.

6. Белоруссия в эпоху феодализма : Сб. док. и материалов: в 3 т. / Акад. наук БССР, Ин-т истории, Арх. упр. МВД БССР; [редкол.: А. И. Азаров и др.]. Минск : Изд-во АН БССР, 1959. Т. 1.

7. *Блинова, Т. Б.* Иезуиты в Белоруссии / Т. Б. Блинова. Минск : Беларусь, 1990.

8. Гісторыя Беларусі ў літаратурных вобразах: Дакастрычніцкі перыяд. Мінск : Нар. асвета, 1979.

9. Из истории философской и общественно-политической мысли Белоруссии. Избранные произведения XVI — начала XIX в. / АН БССР; Ин-т философии ; под общ. ред. В. А. Сербенты. Минск : Изд-во АН БССР, 1962.

10. *Казлоў, Л. Р.* З дазволу караля і вялікага князя / Л. Р. Казлоў. Мінск : АРТЫ-ФЭКС, 1998.

11. *Коялович, М. И.* Чтения по истории западной России / М. И. Коялович. Минск : БелЭн, 2006.

12. *Мальдзіс, А. В.* Як жылі нашы продкі ў XVIII ст. : эсэ; Восень пасярод вясны : аповесць, сатканая з гістарычных матэрыялаў і мясцовых паданняў / Адам Мальдзіс. Мінск : Маст. літ., 2009.

13. Памятники философской мысли Белоруссии XVII — первой половины XVIII в. / В. В. Дубровский, М. В. Кашуба, С. А. Подкошин и др. Минск : Навука і тэхніка, 1991.

14. Под стягом России: Сборник архивных документов. М. : Русская книга, 1992.

15. *Семенчук, А. А.* Королевский город Гродно / А. А. Семенчук, А. П. Гостев. Минск : РИФТУР, 2009.

16. *Сыракомля, У.* Вандроўкі па маіх былых ваколіцах : успаміны, даслед. гісторыі і звычайў / У. Сыракомля. Мінск : Маст. літ., 2010.

17. Уния в документах. Минск : Лучи Софии, 1997.

18. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / под ред. В. М. Корецкого. М., 1961.

19. Хрестоматия по истории Белоруссии: С древнейших времен до 1917 г. / сост.: А. П. Игнатенко, В. Н. Сидорцов. Минск : Изд-во БГУ, 1977.

20. Хрестоматия по истории БССР: Кн. для учащихся : в 2-х ч. Ч. I / сост.: Е. М. Зуев, З. Ю. Копыцкий ; под ред. И. С. Кравченко. 3-е изд. Минск : Нар. асвета, 1987.

21. Хрестоматия по истории южных и западных славян: учеб. пособие для вузов: в 3 т. Т. I. **Эпоха феодализма.** Минск : Университетское, 1987.

22. *Цеханавецкі, А.* Міхал Казімір Агінскі і яго «сядзіба музаў» у Слоніме / А. Цеханавецкі. Мінск : Беларусь, 1993.

23. *Шышыгіна-Патоцкая, К. Я.* Нявіж і Радзівілы / К. Я. Шышыгіна-Патоцкая. 3-е выд. Мінск : Беларусь, 2007.

ЗМЕСТ

Да вучняў	3
---------------------	---

Раздзел I

Беларусь у сярэдзіне XVI — першай палове XVII ст.

Гістарычная эпоха ў дакументах

§ 1. Лівонская вайна	5
§ 2. Утварэнне Рэчы Паспалітай	12
§ 3. Дзяржаўны лад Рэчы Паспалітай	17
§ 4. Палітычнае становішча Вялікага Княства Літоўскага	21
§ 5. Знешняя палітыка Рэчы Паспалітай у першай палове XVII ст.	27
§ 6. Сельская гаспадарка ў другой палове XVI — першай палове XVII ст.	33
§ 7. Гарадское жыццё ў другой палове XVI — першай палове XVII ст.	37
§ 8. Рэфармацыя ў Беларусі	48
§ 9. Контррэфармацыя ў Беларусі	51
§ 10. Брэсцкая царкоўная унія	55
§ 11. Пашырэнне Адраджэння ў Беларусі	65

Гістарычная эпоха ў літаратурных творах

Кароль Рэчы Паспалітай Стэфан Баторый	71
Езуіцкія школы	72

Раздзел II

Беларусь у другой палове XVII — першай палове XVIII ст.

Гістарычная эпоха ў дакументах

§ 12. Казацка-сялянская вайна 1648—1651 гг. на беларускіх землях	79
§ 13. Вайна Расіі з Рэччу Паспалітай 1654—1667 гг.	84
§ 14. Беларусь у гады Паўночнай вайны 1700—1721 гг.	91
§ 15. Барацьба магнацкіх груп	96

§ 16. Беларуская вёска ў другой палове XVII — першай палове XVIII ст.	98
§ 17. Сялянскі рух	104
§ 18. Гарады Беларусі ў другой палове XVII — першай палове XVIII ст.	110
§ 19. Адукацыя і навука	112
§ 20. Літаратура і грамадска-палітычная думка	114

Гістарычная эпоха ў літаратурных творах

Пінская драма 1648 года	120
Аўгуст III	122
Радзівіл Жорсткі	125
Першыя мануфактуры на беларускіх землях	129
Кафедральны касцёл Св. Францыска Ксаверыя	133
Школьны тэатр езуітаў	135

Раздзел III

Беларусь у другой палове XVIII ст.

Гістарычная эпоха ў дакументах

§ 21. Эканамічная стабілізацыя ў другой палове XVIII ст.	138
§ 22. Палітычны крызіс Рэчы Паспалітай	148
§ 23. Спробы рэфармавання Рэчы Паспалітай	151
§ 24. Паўстанне 1794 года ў Беларусі	159
§ 25. Адукацыя і навука	173
§ 26. Літаратура і мастацтва	176

Гістарычная эпоха ў літаратурных творах

Гродзенскі рэфарматар	178
Дзівосы Пане Каханку	181
«Нямое» пасяджэнне Гродзенскага сейма 1793 года	189
Апошні бой Касцюшкі	194
Першы крытык Канта	197
Слоніmsкі суд	199
Вёска і сяляне	204

Літаратура	212
-----------------------------	-----

Купить в Беларуси: <http://belveter.by>

Купить в России: <http://mlbv.ru>

Вучэбнае выданне

Белазаровіч Віктар Аляксандравіч

**ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ,
другая палова XVI — канец XVIII ст.**

8 клас

Хрэстаматыя

**Дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай і рускай мовамі навучання**

Галоўны рэдактар *С. Я. Шумак*

Вядучы рэдактар *І. А. Даманчук*

Мастак *А. М. Рогава*

Мастак вокладкі *А. М. Рогава*

Камп'ютарная вёрстка *І. А. Даманчук*

Падпісана да друку з арыгінал-макета 10.01.2015. Фармат 60x84 1/16. Папера афсетная. Друк лічбавы. Ум. друк. арк. 12,56. Ул.-выд. арк. 10,95. Тыраж 3013 экз. Заказ 38/5740590-1.

Выдавец і паліграфічнае выкананне:

Пасведчанне аб дзяржаўнай гігіенічнай рэгістрацыі № 08-33-3.68371 ад 03.03.2010. Таварыства з абмежаванай адказнасцю «Выдавецкі Дом «Белы Вечер». Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/35 ад 16.09.2013. 247760, г. Мазыр, вул. Савецкая, 198/4. Тэл./факс (0236) 32-51-03, 32-51-22. Філіял: 220007, г. Мінск, вул. Валадзько, 30, оф. 417. Тэл. (017) 224-66-89, 298-50-26, 298-50-27.

<http://belveter.by>. E-mail: book@belveter.by

Купить в Беларуси: <http://belveter.by>

Купить в России: <http://mlbv.ru>